

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

הכשרת

מטבח לפסח

ב

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

ככה תורמים היום.

[לתרומות](#)

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תלמידי הגאון"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

292

דיני הכשרת המטבח לפסה - ב' | פרשת ויקרא תשפ"ג

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

כמה כללי בליעות והגעה

כמה כללים

- א. בגליון (291) הבאנו הקדמה קצרה עם כמה כללי הגעה, ונזכיר שוב כמה מהכללים הנצרכים גם לגליון הנוכחי, ובתוספת עוד יסודות בענין.
- ב. הגעה. הזכרנו (שם אות ג') שהגעה נצרכת לדבר שנבלע ע"י אמצעי מים ולכן הפליטה של הבליעות נעשה גם הוא ע"י הגעה במים רותחים, אמנם אין הגעה מועילה לדבר שבעין.
- ג. ליבון. ליבון נצרך לדבר שנבלע שלא באמצעות מים אלא באופן ישיר מהאוכל, ולכן אין הגעה מועילה לזה, וצריכים דוקא ליבון כדי לשרוף את הבליעות, אכן ליבון מועיל גם לממשות בעין (שם אות ה').
- ד. אבן מלובן. דבר שנבלע ע"י עירוי מכלי ראשון, אפשר להכשירו ע"י עירוי מכלי ראשון כשלא נפסק הקילוח (שם אות ו'), וכלי ראשון שנבלעו בו בליעות והוא גדול ואי אפשר להכניסו למים רותחים, ניתן להכשירו ע"י עירוי מכלי ראשון יחד עם 'אבן מלובן' כדי שהמים לא יתקררו עד שמגיעים לכלי שמכשירים (שם אות ז').

דרגות של הגעה

- ה. כלי ראשון. מאכל חמץ שנתבשל בסיר על גבי האש יש לכלי בליעות בדרגה של כלי ראשון משום שדפנות של הסיר ג"כ חמים ולא נותנים למאכל להתקרר בקלות, ולכן דינו הוא שצריך גם הגעה בכלי ראשון (שו"ע סי' תנ"א ס"ה), והוא הדין בכף הגסה, כף למזיגה, מצקת וכדומה שמכניסים אותם לתוך הסיר כשהוא על האש.
- ו. כלי שני. מאכל חמץ שנתבשל בכלי ואח"כ הכניסו אותו על קערה קרה, הקערה קיבלה בליעה בדרגה של כלי שני, שהרי הדפנות והתחתית של הקערה הן קרות ולכן המאכל מתקרר במהירות בתוכו, וממילא הכשרו בהתאם וגם מספיק להכשירו כלי שני, וכן סכ"ם [cutlery] שמשמשים בהם על השלחן עם הצלחת, הכשרתם הם בכלי שני.
- ז. עירוי כלי ראשון. ואם החמץ הוא נוזלי ונשפך מהסיר שהיה על האש אל תוך קערה או מגש בלי שנפסק הקילוח, אז נחשב שהקערה קיבלה בליעה ע"י עירוי ואינו מבליע אלא כדי קליפה והכשרה גם הוא ע"י עירוי שמפליט בכדי קליפה (שו"ע שם).

חומרת דבר גוש

- ח. נחלקו הפוסקים בדין דבר גוש שנתחמם בכלי ראשון על האש כגון חתיכת 'קוגל לוקשן' - אטריות' ואח"כ שמו אותו על קערה קרה, כשהוא עומד כבר בקערה שהוא כלי שני, האם הדבר גוש בקערה נחשב ככלי שני או שעדיין שם כלי ראשון עליו.
- ט. ככלי ראשון. ישנם הסוברים שדבר חם המונח בכלי שני מקבל דין כלי שני רק בדבר נוזלי משום שהם מתפשטים ומגיעים לכותלי הכלי ומצטננים ע"י כותלי הכלי וחומו מתמעט מהר, משא"כ דבר גוש שעומד בפני עצמו ואינו נוגע לקירות הכלי מתוך התפשטות, הרי הוא עומד בחמימותו בדרגה של כלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בו (מהרש"ל יש"ש חולין פ"ז אות מ"ד, איסור והיתר הארוך כלל ל"ו אות ז', ועי' מש"כ בשו"ת חוקי חיים ח"א י"ד סי' מ"ח באריכות).
- י. ויש נפ"מ לענין שבת אם קיים איסור בישול על הדבר גוש כגון להוסיף פלפל על דבר גוש כשהוא כבר עומד על כלי שני (מג"א סי' ש"ח סקמ"ה סקל"ה) ולפ"ז יש להיזהר שלא יגע המלפפון חמוץ בחתיכת 'קוגל לוקשן' חמה גם כשהיא עומדת על הקערה, וכן לענין בשר בחלב אם יש בו בישול או עכ"פ שמפליט ומבליע (מנחת יעקב כלל ס"א סקמ"ה).

- יא. ככלי שני. אמנם הרבה פוסקים חולקים על חומרא זו וס"ל שכל שהונח הדבר גוש בכלי קר, דינו ככלי שני, ואינו מבשל או מפליט ומבליע מעיקר הדין (דרכי משה י"ד סי' ק"ה סק"ד, רמ"א סי' ק"ה ס"ג, סי' צ"ד ס"ז).
- יב. למעשה. יש פוסקים שנוקטים לחומרא בדין זה (ש"ך סי' ק"ה סק"ח), וכן לענין בישול בשבת (מג"א הנ"ל) עכ"פ לכתחילה (שער הציון סי' ש"ח ס"ק ק"יח), ובדיעבד יש להקל.
- יג. המגע בין הדבר גוש לקערה. אף למחמירים בדבר גוש וס"ל שגם כשהוא נח על הקערה כל שהיד סולדת בו עדיין יש לו דין כלי ראשון (אות ט') וזהו לגבי דברים הנוגעים לדבר גוש אח"כ, ומ"מ דנו הפוסקים מהו האינטראקציה וחומרת הבליעה כשעצם הדבר גוש ניתן על הקערה, האם גם זה נחשב לבליעה של כלי ראשון המבליע בכולו, או שהוא רק כמו עירוי כלי ראשון שאינו מבליע לתוך הכלי אלא כדי קליפה ומדין תתאה גבר, ויעויין לקמן (אות כ"ד) שיש נפ"מ לגבי כאשר מכשירים את השיש אם צריכים עירוי כלי ראשון עם אבן מלובנת או לא.
- יד. יש דיעה הסוברת שחומרת דבר גוש הוא גם לגבי עצם נתינתו על הקערה, ולכן הוא מבליע בכולו ולא אמרינן בו את הכלל 'תתאה גבר' ולא סגי בעירוי מכלי ראשון להפליט הבליעות ממנה (מהר"י ווייל סי' קצ"ג).
- טו. אמנם רוב הפוסקים חולקים וס"ל שאף אם נותנים חומרת כלי ראשון לדבר גוש כנ"ל, מ"מ לא גרע מעירוי מכלי ראשון שאינו מפליט ומבליע אלא כדי קליפה, ולכן הקערה שנתנו עליו הדבר גוש לא תצטרך יותר מעירוי מכלי ראשון להפליט הכדי קליפה כדי תתאה גבר, ולא צריך הכשרת כלי ראשון (סת"מ שו"ע ורמ"א סי' תנ"א ס"כ, ח"י אדם כלל ק"ה ס"כ, חק יעקב סי' סק"ה, די יהודה י"ד סי' צ"ד סקל"ז, חו"ד סי' צ"א סק"ה, מקור חיים סי' תמ"ז סק"ז).

רוב תשמישו

- טז. לגבי קביעת סוג ואיכות הכשרת כלי אם הוא ע"י הגעה או ליבון (אות' א' וב'), אם הוא בכלי ראשון, עירוי כלי ראשון או כלי שני (אות' ה' ו' ז'), נחלקו הראשונים האם הולכים אחר רוב תשמיש הכלי או חוששים למיעוט תשמישו, לדוגמא, קערות וכוסות שעיקר תשמישן בכלי שני או צונן, ולפעמים השתמשו בהם לחמם תבשיל על גבי האש.
- יז. רוב תשמישו. י"א שהולכים אחר רוב תשמישו ולכן די להכשירם בהתאם כגון בכלי שני או בהדחה (רמב"ן ע"ז דף ע"ז ע"א ד"ה רב אשי, ר"ן פסחים דף ח' ע"א ד"ה אבל, ב"י סי' תנ"א ס"ו בשם הר"ף והרמב"ם) עכ"פ כשאננם בני יומן מבליעת חמץ במיעוט תשמישן (מ"ב סי' תנ"א סקמ"ו), וכן פסק המחבר (שו"ע שם ס"ו).
- יח. מיעוט תשמישו. וי"א שמחמירים והולכים גם אחר מיעוט תשמישו (ראב"ד ע"ז דף ע"ז ע"ו, ראב"ה סי' תס"ד, וכן נוטין ר"ת וריטב"א), ובפרט באיסורי חמץ משום חומרא דפסח שנוהגין כן (שו"ת רשב"א ח"א סי' ש"ע, תת"ז), וכן פסק הרמ"א (שם), מ"מ בדיעבד אם הכשיר כדרך עיקר תשמישו והשתמש בו, גם להרמ"א המאכל מותר (שם), וכשאין לו כלי אחר ורוב תשמישו הוא בצונן, גם זה נקרא בדיעבד ודי בהדחה (חזו"א א"ח סי' קכ"ב סק"ג ד"ה ולפיכך ודי' ואמנם).

הופיע
חוברת 'חוקי חיים' פסח
להשיג ב'חדר הוראה'
או ע"פ בקשה באימייל
עם תרומה 10 ש"ח

מכירת חמץ
בזמני קבלת הקהל
"בחדר הוראה"
ע"ב ד"ה 'העדה החרדית'

יט. בכל מטבח ישנם משטחים לעבודת הבישול והאפיה, בא"י הם עשויים בעיקר מאבן שיש [marble] ולכן קיבלו השם כללי ה'שיש' על אף שלפעמים הם נעשים מסתם אבן, גרניט, קוורץ, אבן יצוק, ועוד חומרים סינטטיים כגון קוריאן. בחו"ל לפעמים הם נעשים מאבן או שיש, ולרוב הם נעשים מעץ המכוסה בפורמיקה, ובמטבחים תעשייתיים בדרך כלל הם עשויים ממתכת נירוסטה.

כ. **תשמישם.** בזמנינו בדרך כלל לא שמים אוכל של חמץ עם בשיעור יד סולדת בו ישירות על השיש אלא בהפסק כלי, וכן בדרך כלל לא שמים סיר רותח ישירות על השיש באופן שיכול להפליט ולהבליע אלא בהפסק דבר, ולכן בדרך כלל אין בליעות של חום כלי ראשון שנכנסות לשיש. אמנם לפעמים קורה שכן שמים חתיכת חמץ ישיר על השיש, ולפעמים קורה שחמץ עם נשפך על השיש מכלי ראשון ולכן יתכן שיקבל בליעות מעירו כלי ראשון, ולכן צריך לדון כיצד להכשיר משטחים אלו על מנת להשתמש בהם בפסח.

הכשרת השיש

כא. **צורת תשמישם או רוב תשמישם.** כבר הבאנו לעיל (אות י"ז י"ח) מחלוקת הפוסקים לגבי אם הולכים אחר רוב תשמישו של כלי או גם אחר מיעוט תשמישו, ולפי"ז היינו צריכים לדון לגבי השיש והמשטחים במטבח לפי כללים אלו, לדעת המחבר היה צריך להיות די בהדחת השיש כפי רוב תשמישו ולדקדק שלא יהיה בן יומו של בליעות חמץ כמיעוט תשמישו (אות י"ז), ולדעת הרמ"א צריכים להכשירו עם מים רותחים כפי מיעוט תשמישו.

כב. **שימוש של השיש.** מ"מ נקטו הפוסקים דרך בדבר שתשמיש מיעוטו הוא שונה לגמרי מרוב תשמישו, כגון כוסות שרוב תשמישו הוא בצונן ומיעוט תשמישו הוא בחם שהוא שונה לגמרי, אז ס"ל להמחבר שהולכים אחר רוב תשמישו, אבל בדבר שצורת תשמישו הוא סוג מסוים כגון השיש שמשמש בו במאכלים וסירים חמים, רק בדרך כלל אינם מבליעים ומפליטים לשיש עצמו, אז אין אנו דנים את העובדה שלפעמים קורה שנשפך וכדומה כמיעוט תשמישו אלא כצורת תשמישו, ולכן על אף שהוא מיעוטו, אבל מאחר שהוא צורת התשמיש, ולכן צריכים לדון הכשרת הדבר גם כמיעוט תשמישו לכו"ע גם לדעת המחבר (ס' מגילת ספר בשר בחלב נספחים עמ' רנ"ב, בית דוד פסח פ"ג הע' 8).

כג. **לכן פסק המחבר (שי"ע ס"ז), השולחנות, דהיינו כעין השיש שלנו, והתיבות שמצניעים בהם אוכלין [חם מ"ב ס"ק ק"ג]] כל השנה, רגילים לערות עליהם רותחין לפי שלפעמים נשפך מרק מן הקדירות לתוכן, דהיינו שס"ל שצריכים להכשירו ע"י עירוי מכלי ראשון על אף שהוא רק מיעוט תשמישו, וההסבר הוא כנ"ל שמאחר שעיקר תשמישם של השיש והשלחנות היכן שמכניס מאכלים חמים הוא במאכלים וסירים חמים, ומה שרק לפעמים קורה שנשפך או ששמים המאכל החם ישירות על השיש, לא נקרא כמיעוט תשמישו שאמור להיות שונה לגמרי מרוב תשמישו, אלא זוהי אותה צורת תשמישו המחייבת הכשרה כעיקר תשמישו, ולכן צריך עירוי מכלי ראשון להכשירו.**

כד. **אם יש צורך באבן מלובן.** הבאנו לעיל (אות ט') את דעת המחמירים בדבר גוש לדונו ככלי ראשון, ואף אם דנים אותו ככלי ראשון, הבאנו מחלוקת הפוסקים נוספת, אם גם כששמים הדבר גוש על השיש, האם הדבר גוש מבליע בכולו (אות ז'), ולפי"ז צריכים עירוי מכלי ראשון ביחד עם אבן מלובן כדי להפליט הבליעות כדן כלי ראשון. אולם הבאנו עוד (אות ט"ו) מרוב הפוסקים הס"ל שגם למחמירים בדבר גוש שדינו ככלי ראשון, כשהדבר גוש בא במגע עם הקערה או השיש, אזי לכו"ע אינו מפליט ומבליע אלא כדי קליפה, ולפי"ז כדי להכשיר את השיש אין אנו צריכים יותר מעירו כ"ר שגם מפליט כדי קליפה, ואין אנו צריכים הכשרה עם אבן מלובן בנוסף.

כה. **למעשה.** מסתימת הפוסקים מבואר שכדי להכשיר את השיש, מספיק עם עירוי כלי ראשון בלי אבן מלובן (שי"ע ורמ"א סי' תנ"א ס"ז), וכך נקטו רוב הפוסקים (חיי אדם, חק יעקב, ועוד פוסקים הנ"ל אות ט"ו), אמנם יש שמביאים את דעת המחמיר בזה (דעת המהר"י ווייל) וכתבו שלכתחילה יש לחשו לדבריהם, אמנם בדיעבד מותר ע"י עירוי בלבד (מ"ב שם ס"ק ק"ד).

כו. **כמו שטחי השיש המצויים בזמנינו, לרוב יתקלקלו אם מכשירים אותם עם אבן מלובן כמו שמוזכרים חרות הייצור שלא להניח עליהם עם רותח שמא יתבקע, ובמציאות כזאת יש לדון שאפילו לפי הכשר עם אבן מלובן שמא לא מועיל מחשש שמא לא עשה כראוי לפי שחם עליו שמא יתבקע, וכמו שמצינו לגבי כלי קרן וכדומה. ומשום כך נקרא בדיעבד, ולכן אפשר לסמוך על שיטות רוב הפוסקים הסוברים שא"צ לאבן מלובן, ובפרט שהוא בנוי על חומרא ע"ג חומרא כנ"ל.**

כז. **שיש אבן.** כל סוגי האבן שייך ומותר להכשירם עם הגעלה (שי"ע סי' תנ"א ס"ח), אמנם לפעמים ישנם חיבורים, גומות וסדקים בשיש שאי אפשר לוודא שהם נקיים לגמרי, שבזה לא מועיל לו הגעלה, וצריך ליבון במקום הגומות, ומאחר שלא שייך בו ליבון אין עצה בהגעלה.

כח. **שיש יצוק.** קיים מין שיש יצוק שנעשה מאבקת שיש חומרים מייצבים ודיבוק, ועל אף שנראה כמעט כמו שיש רגיל, אבל מכיון שנעשה בתערובות דבק, אין אנו יודעים אם אפשר להכשירו בהגעלה, ואינו דומה לסתם אבן, וכן קיים שיש סינטטי שאי אפשר להכשירו (קו הכשרת משטחי שיש אות ט').

כט. **יש שחוששים עכ"פ לכתחילה להכשיר רק עם אבן מלובן כנ"ל (אות כ"ד), ומכיון שחם על השיש שמא יתבקע במציאות לא משתמשים באבן מלובן, ומשום כל אלו הטעמים שמא הכשרה לבד אינו מועיל בשיש, יש שנמנעים לסמוך רק על הכשרת השיש, ולכן מכשירים השיש ע"י עירוי כל ראשון בלי אבן מלובן ואז גם מכסים את השיש בכיסוי באופן שלא יגעו מאכלי הפסח בשיש עצמו וכמו שיתבאר (אות ל"א).**

אופן הכשרת השיש

ל. **המגעיל בעירו רותחים,** עליו להיזהר בכמה פרטים, א. לנקות ולשפשף עם חומר חריף מכל משהו חמץ בעין בפרט בפינות, בחיבורים, ובסדקים. ב. להמתין שלא ישתמש בשיש בחמץ חם למשך כ"ד שעות לפני הכשרתו. ג. לנגב את השיש קודם הגעלה כדי שלא יצטננו המים הרותחים קודם שיגעילו (מ"ב סק"ז). ד. לשפוך את המים הרותחים ישירות מהכלי שעמד על האש או מהקומקום, בלי שייפסק הקילוח. ה. לדקדק שיגיעו המים מכה שפכתו על כל השטח שצריך להגעיל ולא על ידי זחילה (הפוסקים, בית דוד פ"ד אות ז'), וכששופך במהירות אינו צריך לייבש את השיש בין שפיכה לשפיכה בכל מקום.

ביסוי השיש

לכסות את השיש

לא. **נהוג בכלל ישראל לכסות את השיש או כל משטח שמשמש בו במאכלי הפסח, ומתוך החששות שהזכרנו לעיל (אות כ"ז-כ"ט), אמנם לא סומכים על כיסוי לבד אלא נוהגים לקיים שניהם גם הכשרה ע"י עירוי מים רותחים מכלי ראשון, ואז גם לכסות את השיש (הגרש"א, הליכות שלמה פ"ג ס"ט הערה 51), ובאופן שגם מכסים השיש, פשוט שלא צריכים להכשיר עם אבן מלובן.**

לב. **כיסוי לבד אינו מספיק,** על אף שנוהגים לכסות את משטחי עבודה במטבח, מ"מ לא סומכים על כך בלבד אלא גם נוהגים להכשירם קודם לכן, וישנם כמה טעמים לזה וכמו שיבואר.

לג. **שמא יקרע.** כשמכסים את השיש עם שכבה דקה כגון נייר אלומיניום דק או טפס מדבקה, מצוי הוא שבמשך החג יקרע או שיקבל חתך בסכין כשחותכים דברים ישירות עליו, ואז בקל אפשר להגיע לידי בליעות חמץ, ולכן יש לדקדק להשתמש רק בכיסוי עבה כגון אלומיניום עבה, לוח עץ או PVC, פולילג [corrugated plastic sheeting] או קלקר [styrofoam] וכדומה.

לד. **שמא ירטב תחת הכיסוי.** עוד חשש קיים ומצוי שבמשך החג מצטבר מים ורטיבות תחת הכיסוי שמים מתחלחלים באזור הכיור או ע"י שנקרע הכיסוי, וכשיש הרבה לחלוחית שעומד שם כ"ד שעות, יש חשש שמא הכיסוי יקבל בליעות מהשיש מדין כבוש כמבושל, ועל אף שהרבה פוסקים סוברים שקצת רטיבות אינה מהווה מצב של כבוש, מ"מ יש שחוששים שאפילו מעט לחלוחית מקרי כבוש, ומשום חומרא דפסח לכתחילה יש לחוש לכך (מ"ר בעל קנה בשם שי" פסח פ"ד אות ח'), ולזה מועיל הכשרת השיש קודם שמכסים אותו שלא יהיה בו בליעות חמץ כלל.

לה. **להניח סיר רותח על נייר כסף.** עוד חשש קיים כשמכסים השיש עם נייר כסף ואפילו עבה, והוא, שכשמניחים סיר רותח של מאכלי פסח ישירות על השיש המכוסה בנייר כסף, שאמנם אם היה השיש יבש לגמרי מתחת הכיסוי וכן בין הכיסוי לסיר, אין כאן חשש כלל, דקיי"ל אין בליעה יוצא מכלי לכלי בלי רוטב, אבל אם היה קצת רוטב תחת הכיסוי, ואת זה לא יודעים עד אחרי הפסח כשמסירים את הכיסוי, וגם רוטב בין הכיסוי לסיר, אזי ישנו רוטב שיכול להוביל את הבליעות מהשיש אל הכיסוי ומהכיסוי אל הסיר, בפרט לאלו הסוברים שבדבר גוש לא אמרינן תתאה גבר אלא מבליע בכולו (כנ"ל אות ז').

לו. **ולכן אם לא הגעיל את השיש לפני הכיסוי, אין להניח סיר או כל דבר חם על הנייר כסף ישירות אלא יפסיק עם דבר אחר כגון מעמיד לסיר.**

לז. **עצה להניח שני כיסויים.** ולכן יש עצה לכסות את השיש עם שני כיסויים, הראשון במשהו עבה כגון פולילג או קלקר כדי לייצור איזה גובה כך שגם אם קיים לחלוחית מתחתיו לא יעלה למעלה, ואח"כ לכסותו עם כיסוי שני כגון נייר אלומיניום שאז מותר לכתחילה להניח עליו סיר חם על מנת שהבליעות לא יגיעו לסיר כלל (מ"ר בעל קנה בשם שם), ואז פשוט שאינו צריך להגעיל כלל לפני שמכסה את השיש.

